

JYRI LINDÉN

Reunamerkintöjä vapaan sivistystyön merkityksellisyydestä

Vuonna 1941 syntynyt isäni, Unto, kasvoi Varsinais-Suomessa pienellä maatilalla. Hänen koulutuksellisia valintojaan määrittä matala tulotaso, vaikka perheen tavoitteena olikin mahdollistaa lapsillensa mahdollisimman hyvä koulutus. Reitti lukion kautta korkeakouluun ei ollut kustannussyistä mahdollinen, joten Unton jatko-opinnot alkoivat konepajaharjoittelulla. Tämä johti insinöörin ammattiopintoihin Turun teknillisessä opistossa. Vuonna 1976 aukesi mahdollisuus hakea Teknilliseen korkeakouluun ilman ylioppilastutkintoa. Mieleeni onkin jäänyt 70-luvun lopun muisto, jossa isäni kirjoittaa diplomityötään olohuoneessamme.

Kiinnostus pedagogiikkaan kasvoi, ja Unto hakeutui avoimeen yliopistoon suorittamaan opettajan pedagogisia opintoja. Tämän jälkeen hän toimi sivutoimisena opettajana ammattiopistossa ja siirtyi muutamiksi vuosiksi päätoimisesti opetustehtäviin. Jäätyään eläkkeelle vuosituhannen taitteessa isäni teki kuten tuhannet suomalaiset eläkkeelle jäätyään tekevät: palasi koulun penkille. Hän ilmoittautui kansalaisopiston saksan tunneille. Myöhemmin mukaan tulivat vielä sukututkimuksen opinnot.

Suomessa on valtavasti isäni koulutuspolun kaltaisia tarinoita, joissa muodollinen koulutus eri muodoissaan on vastannut yksilöiden tarpeeseen ymmärtää maailmaa ja hankkia uusia kelpoisuuksia. Vapaan sivistystyön rooli on näissä tarinoissa sekä yhteiskunnallisella että ihmisen henkilökohtaisella tasolla erittäin

merkittävä. Tämä havainto on saanut vahvistusta luettuani opettajana satoja koulutustarinoita, joita aikuisopiskelijat ovat kirjoittaneet kasvatustieteiden perusopintojen kurssitönsään kesäyliopistossa.

Kurssityökirjoitelmat avaavat upean ikkunan suomalaisen aikuisopiskelijan elämähistoriaan ja koulutusajatteluun. Vapaan sivistystyön piirissä toteutettaviin kasvatustieteiden perusopintoihin osallistutaan monissa eri elämänvaiheissa. Ryhmissä on hiljattain lukionsa päättäneitä, jotka valmistautuvat ja keräävät opintoja tutkintoon johtaviin korkeakouluopintoihin tai etsivät muuten suuntaa tuleville koulutusvalinnoilleen. Oma ryhmänään mukana on uusia ammatillisia valintoja pohtivia aikuisopiskelijoita. Monet ovat päättäneet jatkaa aiemmalta työuraltaan ammatilliseksi opettajaksi kelpoistaviin opintoihin, mutta osa osallistuu esimerkiksi kerryttääkseen johtamisosaamistaan. Kolmannen ryhmän muodostavat ehkä ensimmäisiä korkeakouluopintojaan suorittavat, ikuisiksi opiskelijoiksi itseään kutsuvat aikuiset, joilla ei useinkaan ole opinnoille muodollisiin kvalifikaatioihin liittyviä tavoitteita. Opinnot merkitsevät kuitenkin paitsi uudenlaista askelta henkilökohtaisella koulutuspolulla myös kokemusta pärjäämisestä, osallistumisesta ja mahdollisuudesta reflektoida tieteellisen tiedon avulla omaa elämähistoriaa.

Jatkuvasta oppimisesta pidettävän metelin keskellä ajattelen isäni ja tuhansien hänen

kaltaistensa koulutuspolkuja, joista myös opettamieni opiskelijoiden kirjoitelmat kertovat. Polut ovat eläviä esimerkkejä kansansivistysajatukselle rakentuneen vapaan sivistystyön merkityksestä ja saavutettavuudesta. Jatkuvasta oppimisesta käytävässä keskustelussa vapaan sivistystyön rooli ja historia unohtuvat. On esimerkiksi hieman outoa seurata yliopistojen Digivisio 2030 -hankkeen (ks. <https://digivisio2030.fi>) markkinointilauseita, joissa hankkeen ”tavoitteena on oppimisen uusi aikakausi, jonka ytimessä on digipedagogiikan jatkuva kehittäminen ja jossa jokainen meistä voi helpommin oppia ja kerryttää osaamistaan muuttuvassa maailmassa”.

Professori Jyri Manninen kirjoitti vuonna 2021 blogissaan Sivistystyön vapaus ja vastuu -sivustolla, että jatkuvasta oppimisesta näyttää tulevan uhka elinikäiselle oppimiselle. Vapaa sivistystyö on Mannisen mukaan muuttumassa ”työelämän kehittämisen tukipalveluksi”, joka keskittää huomion työikäisiin ja työhön liittyvään koulutukseen. Samalla se unohtaa elinikäisyyden idean: että matalan kynnyksen koulutus tukee esimerkiksi nuorten tulevaisuuden etsiskelyä ja voi olla yleissivistävää tai harrastusluonteista opiskelua myös työelämän ulkopuolella.

Mannisen ajatukset johdattelevat pohtimaan myös jatkuvan oppimisen tavoitteita. Jatkuvan

oppimisen arvoasteikolla koulutus on hyvää silloin kun se on markkinaehtoista ja yksilöllistä. Haluaisin kuitenkin ajatella, ettei opiskelussa olisi ensisijaisesti kyse yksilön kykypotentiaalın kasvattamisesta vaan yhteisöllisemmästä tiedon ja kokemusten jakamisesta. Tällaisia hetkiä tulee kesäyliopistossa usein vastaan. Huomaan usein hämmästeleväni, miten avoimesti ja arvostavasti eri sukupolvista, elämäntilanteista ja ammatillisista taustoista tulevat opiskelijat suhtautuvat toistensa ajatuksiin.

Vaikka myös vapaan sivistystyön koulutuksen vaikuttavuutta on vaikea todentaa, koulutuksen aikaiset keskustelut ja tapahtumat näyttävät yksilöille merkityksellisinä. Kesäyliopiston opiskelijoiden kirjoitelmat sisältävät koskettavia kertomuksia siitä, miten koulutus koetaan porttina uuteen elämänvaiheeseen ja mahdollisuutena reflektoida eteen tulleita kriisejä. Isälleni avoimen yliopiston pedagogiset opinnot tarjosivat mahdollisuuksia siirtyä uudelle työuralle. Kansalaisopiston saksan kurssi auttoi häntä luultavasti täyttämään työelämän jälkeen tyhjentyneitä kalenteria ja herätteli myös ajatuksia osittaisesta palaamisesta työelämään. On jo itsessäänkin arvo, että ihmiset ovat valmiita luottamaan muodollisen koulutuksen mahdollisuuteen tukea heitä elämän eri siirtymävaiheissa.